

рівнів правового регулювання. Проблема поводження з твердими побутовими відходами має національний рівень, на цьому рівні і юридична сила нормативних актів більша, і акумулюється більше коштів для реалізації того чи іншого заходу, і є можливість передбачити особливості поводження з тими чи іншими відходами, фізичні та хімічні властивості яких навряд чи змінюватимуться в межах країни, встановити додаткове оподаткування або різноманітні пільги, пільгові кредити та ін., тобто встановити загальні вимоги, з урахуванням яких повинні будуть розроблятися підзаконні нормативні акти.

У даний час правове врегулювання впровадження схеми окремого збирання твердих побутових відходів населенням, на жаль, залишає бажати кращого: більша частина посилань на необхідність впровадження подібної схеми знаходиться лише в програмних документах, законодавство містить узагальнений підхід, без визначення конкретики, без розроблення дієвого механізму його реалізації. Важливим є комплексний підхід до вирішення проблеми, добре науково обґрунтований та відкоригований на практиці.

Література

1. Про затвердження Правил падацця послуг із збирання та вивезення твердих і рідких побутових відходів: Паказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 21.03.2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000 — № 31. — Ст. 1321.
2. Про відходи: Закон України від 5 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 36–37. — Ст. 242.
3. Про охорону павколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — Ст. 546.

УДК 349.412(477+498)

А. Г. Арнаут

СПІВВІДНОШЕННЯ НАРОДНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ ТА ПУБЛІЧНОЇ ВЛАСНОСТІ В РУМУНІЇ

Однією з визначальних характеристик права власності взагалі та права власності на землю зокрема є форми власності. Згідно з Конституцією України та Земельним кодексом, в Україні існують три форми власності на землю: державна, комунальна та приватна, тоді як Конституція Румунії та інші нормативно-правові акти встановлюють дві форми власності на землю: публічну та приватну. З цього приводу один з провідних учених у галузі земельного права П. Ф. Кулинич пише, що публічна і приватна власність є основою земельних відносин країн з ринковою економікою і саме такий підхід до структури форм земельної власності реалізований у Конституції України. На його думку, в Україні конституційно встановлено дві форми земельної власності, а саме: публічну (суспільну), яка охоплює державну і комунальну власність, та приватну, яка охоплює власність фізичних осіб і недержавних юридичних осіб [1, 62–63].

© А. Г. Арнаут, 2007

Дійсно, якщо мати на увазі те, що ч. 2 ст. 14 Конституції України встановлює, що право на землю набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою, а також те, що комунальна власність на підставі ст. 31 Закону України «Про власність» є різновидом державної власності, можна дійти висновку, зробленого П. Ф. Кулиничем. Але, якщо звернутися до форм власності на землю в Україні та в Румунії, потрібно зазначити, що вони в цих двох державах, на нашу думку, є все ж такі різними. Це пояснюється тим, що поперше, в двох сусідніх державах використовується різний підхід щодо визначення певної земельної ділянки, яка належить до тієї чи іншої форми власності. Так, в Україні для визначення статусу певної земельної ділянки є достатнім звернутися до статусу власника цієї земельної ділянки. Тобто якщо власником земельної ділянки є держава, то власність відповідно є державною, територіальна громада — власність відповідно є комунальною, фізична особа або юридична особа приватного права — власність відповідно є приватною. В Румунії ж визначальним для статусу певної земельної ділянки є не статус власника, а статус самої земельної ділянки (об'єкта права власності). Тобто розподілення власності на публічну та приватну здійснюється в залежності від статусу земельної ділянки. В публічній власності знаходяться лише ті земельні ділянки, які служать «публічному інтересу», або «земельні ділянки, які належать усьому суспільству», а до приватної власності належать усі земельні ділянки, які не є об'єктами права публічної власності.

По-друге, слід звернути увагу на передбачене Конституцією України право власності на землю Українського народу, тобто фактичне існування ще однієї форми власності на землю в нашій країні. Згідно зі ст. 13 Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її територіального шельфу, виключної (морської) економічної зони, є об'єктами права власності Українського народу [2]. Питання щодо існування як суб'єкта права власності на землю — Українського народу в українській науковій літературі залишається дискусійним. Деякі вчені вважають, що Український народ може бути суб'єктом права власності на землю, інші ж проти цього заперечують. На нашу думку, проблема права власності Українського народу є більше проблемою реалізації повноважень цим суб'єктом, ніж проблемою його статусу. Це пояснюється, зокрема, тим, що вчені, які заперечують проти існування такого суб'єкта права власності на землю, як Український народ, пропонують змінити норму, закріплену в ст. 13 Конституції України щодо права власності Українського народу на норму іншого змісту, а ті, які підтримують ідею існування права власності Українського народу, вважають за необхідне невідкладну корекцію Конституції України та Земельного кодексу України шляхом встановлення процедурних норм та гарантій реалізації повноважень Українського народу як суб'єкта права власності на землю.

У той же час слід звернути увагу на висловлену в юридичній літературі думку про те, що необхідності корегувати зміст ст. 13 Конституції немає. Це пояснюється тим, що право власності Українського народу є юридичною концепцією права власності на землю в Україні, яка базується на праві власності народу на

землю [3, 116–119]. На думку В. В. Носіка, ця концепція передбачає існування дворівневої збалансованої структури відносин власності на землю, яка залишається поки що не втіленою у систему чинного законодавства [3, 118]. Він вважає, що юридична дискусія навколо права власності Українського народу існує в зв'язку з тим, що земельне законодавство не відповідає Конституції України, зокрема в частині невідповідності земельного законодавства ст. 13 Конституції України.

Вважаємо, що передбачений Конституцією України інститут права власності на землю Українського народу є спробою законодавця встановити особливий правовий режим для деяких категорій земельних ділянок, що мають особливе значення для розвитку держави, а також для майбутніх поколінь українців.

У румунському законодавстві відсутнє таке поняття, як «власність на землю Румунського народу», однак проблема власності на земельні ділянки особливої важливості або особливої цінності в Румунії вирішена. Це зроблено шляхом встановлення права власності держави на деякі види земельних ділянок (майно публічного національного інтересу). Для держави (як і для адміністративно-територіальної одиниці) в Румунії встановлена можливість розчеплення її статусу як власника, тобто вона в той же самий час є як суб'єктом права публічної власності, так і суб'єктом права приватної власності, і це залежить від статусу земельної ділянки, яка є в її власності.

Конституція Румунії, а також інші закони встановлюють перелік земельних ділянок, які можуть знаходитися тільки в публічній власності національного інтересу. Ці земельні ділянки виключаються з цивільного обігу в Румунії, і таким чином забезпечується їх захист та особлива охорона. Відомий румунський вчений А.Йоргован вказує, що для майна, яке належить до публічної галузі, характерними є такі риси: виходячи зі своєї природи або з норм певного закону, вони входять в категорію майна, яке потребує особливої охорони, схову та передачі майбутнім поколінням; являє собою загальні цінності, у смислі їх приналежності історичному, культурному, науковому майну або призначені суспільним потребам; правовий режим цього майна визначається повністю або переважно нормами адміністративного права, незалежно від суб'єкта права власності [4, 34–40].

Вважаємо, що встановлення особливого правового режиму для природних об'єктів, а також для деяких інших об'єктів права власності, які мають значення для держави, є необхідним та дуже важливим. В Україні це було зроблено шляхом встановлення права власності Українського народу на конституційному рівні, однак інститут права власності на землю Українського народу не знайшов подальшого розвитку в земельному законодавстві.

З оглядом на викладене слід зазначити, що, на думку В. І. Андрейцева, є доцільним закріпити в Земельному кодексі чи іншому законодавчому акті землі, що належать на праві власності Українському народові, їх склад та місце у системі категорій земель України [5, 142]. Підтримуємо висловлену думку, а також зважаючи на особливу важливість інституту права власності на землю Українського народу пропонуємо прийняти Закон України «Про право власності на землю Українського народу» за аналогією з законом Румунії № 231/1998 «Про публічну власність та її правовий режим» [6]. Цей закон має

забезпечити закріплення конституційного положення про право власності на землю Українського народу, а також реалізувати на практиці положення про рівність форм власності на землю. До нього мають увійти положення про правове становище Українського народу як суб'єкта права власності на землю; перелік органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що мають здійснювати повноваження власника від імені Українського народу; перелік земельних ділянок, що належать до права власності Українського народу; норму про виключення всіх земельних ділянок — об'єктів права власності Українського народу із цивільного обігу; порядок використання земельних ділянок — об'єктів права власності Українського народу.

Вважаємо, що до категорій земельних ділянок — об'єктів права власності Українського народу слід віднести всі ті ділянки, що служать задоволенню загальносуспільного інтересу Українського народу. Перелік земельних ділянок — об'єктів права власності Українського народу має бути вичерпним. В. І. Андрейцев з цього приводу пише, що на праві власності Українського народу слід закріпити землі загального користування, рекреаційного, оздоровчого, природоохоронного призначення, землі запасу [5, 189–190, 424, 435]. На нашу думку, при визначенні категорій земель, які належать до об'єктів права власності Українського народу, слід враховувати також положення Земельного кодексу України, що встановлюють категорії земель, які не можуть передаватися у приватну власність.

Важливим, на нашу думку, є також поділ всіх земельних ділянок — об'єктів права власності Українського народу на земельні ділянки національного інтересу та земельні ділянки місцевого інтересу для розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Закон також повинен встановити порядок реалізації повноважень власника від імені Українського народу органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Враховуючи положення Закону України «Про власність» та Закону України «Про охорону навколишнього середовища», а також те, що Верховна Рада є представником всього Українського народу, саме Верховна Рада, а не Кабінет Міністрів, повинна стати тим органом державної влади, який буде реалізовувати повноваження власника на земельні ділянки національного інтересу від імені Українського народу.

На нашу думку, право власності на землю Українського народу саме в такому вигляді дозволить говорити про можливість реалізації всіх трьох повноважень власника землі від імені Українського народу та забезпечить охорону для тих категорій земель, які мають особливе значення для всього Українського народу і повинні бути передані майбутнім поколінням. Право власності на землю Українського народу має виконувати соціальну функцію, тобто земельні ділянки — об'єкти права власності Українського народу повинні використовуватися та експлуатуватися як в інтересах нинішніх поколінь, так і в інтересах майбутніх поколінь.

Вважаємо проблему права власності Українського народу найважливішою частиною земельної реформи в Україні та всього земельного законодавства. На нашу думку, ні в якому разі не можна говорити про завершення реформаційних заходів у сфері земельних відносин, доколи в земельному законодавстві

не будуть врегульовані відносини, пов'язані зі здійсненням повноважень власника Українським народом як безпосередньо, так і через органи державної влади або органи місцевого самоврядування.

Література

1. Земельне право України: Підручник / За ред. М. В. Шульги. — К.: Юріком Інтер, 2004.
2. Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
3. Посік В. В. Право власності на землю Українського народу: Монографія. — Юріком Інтер, 2006. — 544 с.
4. Iorgovan A. Drept administrativ. Tratat elementar, vol. III. — Editura Proarcadia. — Bucuresti. — 1993.
5. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України: актуальні проблеми практичної теорії. — К.: Знання, 2005. — 445 с.
6. Monitorul official. — 1998. — № 448/24. — noiembrie.

УДК 349.415:332.3(477)

С. В. Додін, І. І. Каракаш

НОВІТНЯ ПАРАДИГМА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМИ ТЕРИТОРІЯМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ

Рецензія на монографію О. І. Павлова

«Сільські території України: історична трансформація парадигми управління». — О.: Астропринт, 2006. — 356 с.

У період суспільної трансформації відбуваються кардинальні зміни в українському селі. Вони пов'язані з реформуванням земельних та майнових відносин, появою нових форм власності та господарювання, впровадженням організаційних заходів та розвитком приватного сектора економіки. Здійснення не-сільськогосподарських видів діяльності суттєво впливають на диверсифікацію аграрного сектора економіки, а сільські території поступово втрачають статус виключно просторової бази для агровиробництва. В окремих регіонах земельні ресурси здебільшого використовуються для виконання оздоровчо-рекреаційних та природоохоронних функцій.

З урахуванням цих обставин вихід монографії О. І. Павлова є своєчасним, оскільки в ній простежується історична трансформація парадигми управління сільськими територіями. Науковий доробок автора полягає передусім у розкритті змісту поняття «сільські території», яке відзеркалює системну характеристику об'єкта, представленого природним, виробничо-господарським, соціальним, політичним і територіальним складниками. Застосовуючи сучасні методи дослідження, автор простежує еволюцію аграрних відносин у часі, розкриває роль держави у розвитку аграрного сектора економіки та соціальної сфери села.

Наукову новізну дослідження становлять авторські розробки, які знайшли свій прояв в обґрунтуванні концептуальних засад розвитку села. Їх складови-